

עין משפט ונר מצוה

ס:

משום דמרווח סרעא. ואזרי פירות יראו שהולו וימכרו בזול: **מסיר דנדר הנראה**. הלא יכול הלוקח לראות ולהצין מה דמי הפסולת הנזכר מאלו שיטנו בִּאֲחֵרִים וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו יתר על כן מפני הטורח: **משרצטין**. לשון שרצט כדמפרש לקמיה שזוקף שער הבהמה כשרצט שמראה שמינה: **ואין נופחין בקרציים**. בני מעיים הנמכרים בצית הטבח שיראו רחצים וגדולים: **ואין שורין נשר נמים**. שמלצין והכחוש נראה שמן: **מיא דחיורא**. משקין אותה מי סובין והם נופחין מעיה ושערה זוקף: **מוקפפא**.^[1] קירלורף אשטלי"ר בלע"ז: **למירמא תומי לסרצנא**. פרנז"ש. לייפותו עושין לו תלאי מחוטי משי סביב: **לנסכוס**. אנפרייש"ר בלע"ז בני סובין: **קרמי**. בגדים המצויירים אובריי"ך בלע"ז: **למידק לרדי**. להדק בגדי קנזוס במקצות עץ שיראה חוטן דק: **לללומי גירי**. לציר חילים: **דיקולני**. סלים: **בחדסי**. מותר שאינו חלל ליפות והרואה להוסיף על דמיהם בשביל יופיים מוחל הוא: **צעסיקי**. אסור שגונז את העין שנראים כחדשים: **לנעיס**. שהיה זקנו לבן וכצטו שחור ונראה כנחור: **זיצנן**. קנה אותי לעבד. וכנעני היה דעבד עברי אסור לאחר חורבן ¹ שאין היוכל נוהג: **והיו ענייני בני צינן**. משנה היא (אבות פ"א מ"ה). טוב לי לפרנס עניי ישראל וישמשוני: **דיקניס**. זקנו: **לדיק מצרס נתלן**. זה רבא:

איזוהו נשך. מאה בדנקא. פרש"י ק' פרוטות צמעה שהוא שמות דינר וקסה היאך החולו הפרוטו' כל כך דצשער צינוני אין כי אם שנים ושלשים צמעה⁽¹⁾ דמעה שני פונדיון פונדיון צ' איסרים איסר ח' פרוטות היינו ל"צ פרוטות ונראה כפירוש ריב"ן דפירש ק' מעות צשמות מנה שהוא ארבע סלעים וארבע מעות א"נ ק' איסרים צשמות דינר זהב שהוא ארבע דינרי כסף ומעה: **לַמָּה חֲלַקָם הַתּוֹב לַעֲבוֹר עֲלֵיו בִּשְׁנֵי לָאוּיִן**. וא"ת ולמה שינה בלשון לכתוב כספך לא תתן צנשך וצנשך לא תתן אכלך ויש לומר כיון שהוצרך שני לאוין אורחא דקרא לכתוב לשון משונה שהוא נאה יותר: **נשך באובל מנין**. ואם תאמר תמילה הוה ליה למדרש ריבית בכסף דמפיק ליה מנשך כסף הכתוב צרישא ויש לומר משום דנשך אוכל כתיב צהדיא וריבית כסף לא נפיק אלא צאס אינו ענין:

מוסף רש"י

תורה אור השלם

- צדיק מפרך נחלץ וקרא רשע תחקיר:

משלי יא ח
2 את כסףך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אבלק:
וקרא כה לו
3 לא תשיך לאחריך נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך:

דברים כג כ

מוסף רש"י

יהיו עניים בני ביתך. כלומר אל תרבה עניים ושפחות לשרתך אלא הבא עניים במתקנים ושמרתך ותקבל עליהם שכר (אבות פ"ה).

הדרן עלך הוזהב

הזהב פרק רביעי בבא מציעא

משום דמרווח סרעא. ואזרי פירות יראו שהולו וימכרו בזול: **מסיר דנדר הנראה**. הלא יכול הלוקח לראות ולהצין מה דמי הפסולת הנזכר מאלו שיטנו בִּאֲחֵרִים וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו יתר על כן מפני הטורח: **משרצטין**. לשון שרצט כדמפרש לקמיה שזוקף שער הבהמה כשרצט שמראה שמינה: **ואין נופחין בקרציים**. בני מעיים הנמכרים בצית הטבח שיראו רחצים וגדולים: **ואין שורין נשר נמים**. שמלצין והכחוש נראה שמן: **מיא דחיורא**. משקין אותה מי סובין והם נופחין מעיה ושערה זוקף: **מוקפפא**.^[1] קירלורף אשטלי"ר בלע"ז: **למירמא תומי לסרצנא**. פרנז"ש. לייפותו עושין לו תלאי מחוטי משי סביב: **לנסכוס**. אנפרייש"ר בלע"ז בני סובין: **קרמי**. בגדים המצויירים אובריי"ך בלע"ז: **למידק לרדי**. להדק בגדי קנזוס במקצות עץ שיראה חוטן דק: **לללומי גירי**. לציר חילים: **דיקולני**. סלים: **בחדסי**. מותר שאינו חלל ליפות והרואה להוסיף על דמיהם בשביל יופיים מוחל הוא: **צעסיקי**. אסור שגונז את העין שנראים כחדשים: **לנעיס**. שהיה זקנו לבן וכצטו שחור ונראה כנחור: **זיצנן**. קנה אותי לעבד. וכנעני היה דעבד עברי אסור לאחר חורבן ¹ שאין היוכל נוהג: **והיו ענייני בני צינן**. משנה היא (אבות פ"א מ"ה). טוב לי לפרנס עניי ישראל וישמשוני: **דיקניס**. זקנו: **לדיק מצרס נתלן**. זה רבא:

משום דקא מרווח לתרעא: ולא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין וכו':⁽¹⁾ מאן חכמים רבי אחא דתניא רבי אחא מתיר בדבר הנראה: אין מפרכסין לא את האדם וכו' ולא את הכלים: ת"ר א"אין משרבטין את הבהמה ואין נופחין בקרביים ואין שורין את הבשר במים מאי אין משרבטין הכא תרגמו מיא דחיורא זעירי אמר רב כהנא מוקפתא שמואל שרא למרמא תומי לסרבלא רב יהודה שרא לכסכוסי קרמי רבה שרא למידק צרדי רבא שרא לצלומי גירי רב פפא בר שמואל שרא לצלומי דיקולי והא אנן תנן אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים בלא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי פירכוס דאדם מאי היא יבי הא דההוא עבדא סבא דאול צבעיה לרישיה ולדיקניה אתא לקמיה דרבא אמר ליה זיבנן אמר ליה ¹דיהיו עניים בני ביתך אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל זבניה יומא חד א"ל אשקין מיא אול חווריה לרישיה ולדיקניה א"ל חזי דאנא קשייש מאבוך קרי אנפשיה יצדיק מצרה נחלץ ויבא ² אחר תחתיו:

הדרן עלך הוזהב

איזוהו נשך ואיזוהו תרביית איזוהו נשך ה"המלוה סלע בה' דינרין סאתים חמין בשלש ⁷אסור מפני שהוא גושך ואיזוהו תרביית המרבה בפירות כיצד ⁶ילקח הימנו חמין בדינר זהב הכור וכן השער עמדו חמין בל' דינרין אמר לו תן לי חטיי שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין אמר לו הרי חטיך עשויות עלי בשלשים והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו ⁽⁶⁾: **גב' מדשביק לריבית דאורייתא** וקא מפרש דרבנן מכלל דאורייתא דנשך ותרביית חדא מלתא היא והא קראי כתיבי נשך כסף וריבית אוכל ותיסברא דאיכא נשך בלא תרביית ותרביית בלא נשך נשך בלא תרביית ^{1א} היכי דמי אי דאזופיה מאה במאה ועשרים מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף קיימי מאה ועשרים בדנקא נשך איכא דקא נכית ליה דקא שקיל מיניה מידי דלא יהיב ותרביית ליכא דלית ליה רווחא דדנקא אוזפיה ודנקא קא שקיל מיניה סוף סוף אי בתר מעיקרא אזלת הרי נשך והרי תרביית אי בתר בסוף אזלת לא נשך איכא ולא תרביית איכא ותו תרביית בלא נשך היכי דמי אי דאזויף מאה במאה מעיקרא קיימי מאה בדנקא ולבסוף מאה בחומשא אי בתר מעיקרא אזלת לא נשך איכא ולא תרביית איכא אי בתר סוף אזלת הרי נשך והרי תרביית אלא אמר רבא אי אתה מוצא לא נשך בלא תרביית ולא תרביית בלא נשך ולא חלקן הכתוב אלא ילעבור עליו בשני לאוין ת"ר ²את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל ³נשך אוכל ריבית בכסף מנין תלמוד לומר נשך כסף אם

חזירו ואין ממנו מתרבה: ומי אינא סרצוס. שיהא מלוה נשכר ולא יהא לוח נשוך: **נשך בלא סרצוס**. היכי מדמינן ליה: **נגון דאזויף**. הלווהו: **מאס**. פרוטות צמאה ועשרים: **מעיקרא**. כשהלווהו: ¹ולנכסף. כשמשלס: **בדנקא**. צמעה כסף שהוא שמות לדינר: **נכיס**. נושך ומחסרו: אי צטר מעיקרא אזלס. אי חשבת להני פרוטות השתא כדמעיקרא הרי נשך והרי תרצית שהוא יכול ליקח צהס מעה צמאה ונשכר עשרים: לא נשך אינא. שהלוה יכול לקנותם צמעה וזה שוה מעה הלוהו: **בחומשא**. יכול ליקח בהן כסף חומש דינר שהוא יותר על שמות: אין לי. שיהא עובר אלא על לאו של נשך בכסף ועל לאו של ריבית באוכל מנין שהוא עובר על הלוואת פירות אף משום לאו דנשך: פ"ל לא תשיך לאחריך נשך אוכל. ומקרא זה בלוח נאמר מדלא כתיב לא תשיך לאחריך והדראשון נאמר צמלוה דכתיב לעיל מיניה אל תקח מאתו וגו'. ומיהו שמעת מיניה מיהא דשייך לשון נשך באוכל:

רבינא

מסורת הש"ס

א) [עירובין פג. ושי"ן],
ב) [אבות פ"א מ"ה],
ג) [בקרא כתיב רשע תחטיו ועיין צען יעקב],
ד) [בסנה"ט וי"ף ור"א"ש ל"ג אסור],
ה) [נשי תוס' לקמן סב: ד"ה לקח],
ו) פ' מגדרת שטי"י עבים,
ז) [קידושין סט:],
ח) [לקמן סב:],
ט) [ויקרא סה:],
י) [ד"ה ולבסוף אחר ד"ה בדנקא],
יא) [קידושין יב.].

הגהות הב"ח

א) בבשנה ויין אין לו אסור: (ב) רש"י ד"ה לרבים דאורייתא דרך:

הגהות הגר"א

[א] גב' היכי דמי כו'.
י"ב ע' הגי"א אכל הרשב"א פסק דבשניהן חבר מעיקרא אזלין ועי' רש"י ס"ב א' ד"ה ודיננו כו' וה"ה כאן בסופא ובמש"ל מ"ה א' ושאיני הלואה כו' וה"ה צמשת דבסיפא הוא אבק רבית וא"כ צרישא ע"כ רבית קלוזה הוא ובי"מ כאן דאזלין חבר הכסף דקאמר דל"ל רווחא דדנקא אחפיה כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד ס' ק"ס ס"ק י"ב ג:).

לעזי רש"י

אשטלי"ר
[אישטלירילי"ר]. לסרק עם מסרק.
פרנזי"ש [פרנזיי"ש].
ציצית.
אנפרויש"ר [אנפרישי"ר].
לעמלק.
אוברי"ך. בדים מקושטים בדוגמאות צבעוניות.